

УДК 330.322:338.43

DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2025-4-148-154>

БАРТЕЦЬКИЙ Андрій Юрійович, аспірант,
Черкаський національний університет імені
Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ЕВОЛЮЦІЯ СТРАТЕГІЙ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

***Анотація.** У статті досліджено економічну сутність та еволюцію стратегій інвестиційного розвитку агропромислового комплексу. Розкрито зміст поняття «стратегія інвестиційного розвитку АПК» та визначено його ключові компоненти. Проаналізовано етапи трансформації інвестиційних стратегій в аграрному секторі під впливом глобальних економічних, технологічних та інституційних чинників. Виокремлено основні типи стратегій: ресурсно-орієнтовану, виробничо-модернізаційну, інноваційно-технологічну та екосистемну. Обґрунтовано необхідність переходу до стратегій, що інтегрують цифрові технології (Agriculture 4.0/5.0), екологічні стандарти (ESG) та механізми державно-приватного партнерства. Визначено сучасні виклики формування інвестиційних стратегій в АПК України в умовах повоєнної відбудови.*

***Ключові слова:** інвестиційна стратегія, агропромисловий комплекс, інвестиційний розвиток, еволюція стратегій, Agriculture 4.0, інвестиційна привабливість.*

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс є стратегічно важливим сектором національної економіки, що забезпечує продовольчу безпеку, формує значну частку експортного потенціалу та створює робочі місця у сільських територіях. Однак сучасний стан АПК в Україні та багатьох постсоціалістичних країнах характеризується хронічним недофінансуванням, високим рівнем зношеності основних фондів, обмеженим доступом до довгострокових кредитних ресурсів та низькою інвестиційною привабливістю для приватного капіталу .

Ключовою проблемою є відсутність або недосконалість стратегічного управління інвестиційною політикою на рівні як окремих підприємств, так і регіонів та держави загалом . Багато суб'єктів господарювання в аграрному секторі не мають чітко сформульованих інвестиційних стратегій, що ускладнює залучення капіталу, уповільнює техніко-технологічну модернізацію та знижує конкурентоспроможність.

Поглиблює проблему стрімка зміна зовнішнього середовища: глобалізація продовольчих ринків, посилення кліматичних ризиків, цифрова трансформація економіки, зростання вимог до екологічності виробництва. Ці виклики вимагають переосмислення теоретичних засад формування інвестиційних стратегій в АПК та адаптації світового досвіду до вітчизняних реалій. Особливої актуальності це питання набуває в контексті повоєнної відбудови економіки України, де аграрний сектор розглядається як один із драйверів відновлення .

Таким чином, виникає необхідність системного дослідження економічної сутності та еволюції стратегій інвестиційного розвитку АПК для вироблення теоретико-методологічних засад їх формування в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інвестиційного розвитку агропромислового комплексу перебуває у фокусі уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед українських дослідників варто відзначити праці Безпятої І., яка детально аналізує особливості державної інвестиційної політики в аграрному секторі та визначає основні перешкоди для залучення інвестицій, зокрема високі ризики, низьку інвестиційну привабливість галузі, нерозвинену інфраструктуру та недосконалість законодавства . Зубков Р., Дубас Р. та Самофалова М. досліджують сучасні пріоритети підвищення інвестиційної привабливості агропродовольчого сектору України, наголошуючи на необхідності комплексного підходу, що включає реформування законодавства, запровадження нових фінансових механізмів та захист прав інвесторів . Гринчук В. пропонує комплексну методіку оцінки інвестиційної привабливості

сільськогосподарських підприємств, що поєднує фінансові показники, інноваційний потенціал та оцінку зовнішніх ризиків.

Серед зарубіжних досліджень значний інтерес становить робота Тусіна Д.С., який обґрунтовує необхідність переходу до нових підходів стратегічного планування інвестицій в АПК з урахуванням розвитку ринку інформаційних технологій та концепцій «Agriculture 4.0» та «Agriculture 5.0». Аналітичний звіт ANZ Bank (2025) висвітлює глобальні тенденції трансформації агроінвестицій: зміщення фокусу з придбання землі на інвестиції в ланцюги постачання, зростання ролі показників ESG (екологічних, соціальних та управлінських), а також диверсифікацію портфелів за рахунок зберігання, логістики, переробки та природного капіталу.

Незважаючи на значний науковий доробок, поза увагою дослідників залишаються питання систематизації еволюційних етапів розвитку інвестиційних стратегій в АПК, визначення їх типології з урахуванням сучасних технологічних та екологічних викликів, а також адаптації світових моделей до умов постконфліктних економік.

Метою статті є теоретичне узагальнення та поглиблення понятійно-категоріального апарату сутності стратегії інвестиційного розвитку АПК, визначення етапів її еволюції, систематизація типів стратегій відповідно до сучасних глобальних викликів (цифровізація, ESG-трансформація, повоєнна відбудова) та обґрунтування напрямів їх адаптації до умов України.

Викладення основного матеріалу дослідження. Стратегія інвестиційного розвитку агропромислового комплексу (далі – АПК) є складною, ієрархічно побудованою категорією, що визначає довгострокові цілі, пріоритетні напрями, джерела, обсяги, механізми та інструменти залучення й ефективного використання інвестиційних ресурсів для забезпечення сталого розвитку галузі, підвищення її конкурентоспроможності та досягнення продовольчої безпеки.

На відміну від загальноекономічного трактування інвестиційної стратегії як сукупності дій, спрямованих на максимізацію прибутковості вкладень, стратегія в АПК має низку специфічних рис:

- *біологічна та кліматична залежність* – інвестиційний цикл тісно пов'язаний із природними циклами виробництва;
- *тривалість обігу капіталу* – значна частина інвестицій (племінна худоба, багаторічні насадження, меліорація) окупається протягом 5–10 і більше років;
- *висока чутливість до інституційних ризиків* (земельне законодавство, державна підтримка, зовнішньоекономічні обмеження);
- *об'єктивна необхідність державної участі* через низьку привабливість для чистого ринкового капіталу.

У структурному вимірі стратегія інвестиційного розвитку АПК включає чотири взаємопов'язані компоненти (табл. 1).

Таблиця 1 – Компоненти стратегії інвестиційного розвитку АПК

Компонент	Зміст	Приклад для АПК
Цільовий	система довгострокових цілей та цільових індикаторів	зростання продуктивності праці на 40% за 5 років; збільшення експорту переробленої продукції
Ресурсний	визначення джерел, обсягів та структури інвестицій	власні кошти (30%), кредити (40%), державна підтримка (20%), ПІІ (10%)
Інструментальний	механізми залучення та реалізації інвестицій	ДПП, інвестиційні податкові кредити, здешевлення кредитів, форвардні контракти
Інституційний	норми, правила, організаційні структури	інвестиційний менеджмент підприємств, агентства регіонального розвитку, спецрежими

Джерело: складено автором на основі узагальнення джерел [1; 3; 5]

Варто наголосити, що ефективність стратегії визначається не лише обсягом залучених коштів, а й узгодженістю всіх чотирьох компонентів, а також здатністю адаптуватися до змін зовнішнього середовища (кліматичні шоки, зміна ринкової кон'юнктури, технологічні прориви).

Ретроспективний аналіз наукової літератури, стратегічних документів та емпіричних даних дозволяє виокремити чотири якісно відмінні етапи еволюції стратегій інвестиційного розвитку в агропромисловому комплексі. Кожен етап відповідає певному технологічному укладу, домінуючій ролі держави/ринку та пріоритетним джерелам інвестицій.

Етап I (1950–1980-ті роки) – ресурсно-орієнтована (екстенсивна) стратегія. В умовах індустріалізації сільського господарства та глобального зростання попиту на продовольство пріоритетом було максимальне розширення масштабів виробництва. Інвестиції спрямовувались у:

- розширення посівних площ та збільшення поголів'я худоби;
- механізацію (трактори, комбайни, доїльні установки);
- хімізацію (добрива, засоби захисту рослин).

Домінуючу роль відігравала держава (централізовані капіталовкладення, колгоспно-радгоспна система), приватний капітал був обмежений. Результатом стало суттєве зростання валових зборів, але з низькою ефективністю, високими втратами та значним навантаженням на довкілля.

Етап II (1990-ті – початок 2000-х років) – виробничо-модернізаційна (адаптаційна) стратегія. Ринкові трансформації, приватизація, лібералізація цін та зовнішньої торгівлі докорінно змінили умови функціонування АПК у постсоціалістичних країнах. Для України цей період характеризувався:

- різким падінням державної підтримки (згорання дотацій, пільгових кредитів);
- дефіцитом обігових коштів та "проїданням" основних фондів;
- появою нових організаційно-правових форм (фермерські господарства, агрохолдинги).

Інвестиційні стратегії мали переважно *оборонний* характер: спрямовувалися на підтримку мінімальної технічної спроможності, заміну найбільш зношених агрегатів, виживання в умовах гіперінфляції та невизначеності. У більш розвинених країнах цей етап, навпаки, ознаменувався посиленням державної підтримки (програми субсидування, квотування, страхування ризиків).

Етап III (2010–2020 роки) – інноваційно-технологічна стратегія. Глобалізація продовольчих ринків, зростання попиту на якісні продукти та визнання сільського господарства "новим класом активів" (поряд із нерухомістю та золотом) призвели до кардинальної зміни інвестиційних пріоритетів. Як зазначається в аналітичних звітах [1], у 2010–2022 роках вартість сільгоспземель в окремих юрисдикціях (Австралія, США, Бразилія) зросла на 150–220%. Інвестори – пенсійні фонди, суверенні фонди, приватний капітал – почали формувати довгострокові портфелі сільськогосподарських активів.

Ключові риси стратегій цього етапу:

- інвестиції в точне землеробство (GPS-навігація, дистанційне зондування, диференційоване внесення ресурсів);
- автоматизація та роботизація виробничих процесів (автопілотування, доїльні роботи, сортування продукції);
- розвиток інфраструктури зберігання та логістики (елеватори, холодильники, контейнерні термінали);
- початок формування вертикально-інтегрованих структур (від поля до полиці).

Проте на цьому етапі екологічні та соціальні аспекти залишалися другорядними, що в подальшому призвело до накопичення ризиків (деградація ґрунтів, монокультура, соціальна напруга в сільських територіях).

Етап IV (2020 рік – дотепер) – екосистемна (ESG-інтегрована) стратегія. Сучасний етап еволюції є реакцією на три глобальні виклики: кліматичну кризу, втрату біорізноманіття та

соціальну нерівність. Як переконливо доводять аналітики [1; 2], після 2024 року інвестори фундаментально переглянули підходи:

"Замість акценту на зростання вартості землі, інвестори дедалі більше орієнтуються на показники дохідності, стійкості до кліматичних змін та дотримання ESG-критеріїв (екологічних, соціальних, управлінських)" [1].

Характерні риси стратегій четвертого етапу:

- диверсифікація інвестиційних портфелів (земля, логістика, переробка, біоенергетика, природний капітал);
- інтеграція вуглецевих проектів (секвестрація вуглецю в ґрунтах, торгівля вуглецевими кредитами);
- перехід до "зеленого" фінансування та облігацій сталого розвитку;
- цифрова трансформація на засадах Agriculture 4.0 та Agriculture 5.0 [2].

Разом з тим, для країн із перехідною економікою та постконфліктних держав (включаючи Україну) цей етап накладається на необхідність фізичного відновлення зруйнованих потужностей, розмінування, реінтеграції біженців, що створює унікальний виклик – "стрибка" одразу до новітніх стандартів, минаючи проміжні стадії.

На основі узагальнення еволюційних етапів, зарубіжних підходів [1; 2; 4] та вітчизняних досліджень [5; 6; 7] пропонується розширена типологія стратегій інвестиційного розвитку АПК за п'ятьма класифікаційними ознаками (табл. 2).

Таблиця 2 – Типологія стратегій інвестиційного розвитку АПК

Класифікаційна ознака	Типи стратегій	Коротка характеристика
За масштабом	На рівні підприємства, галузі, регіону, держави	Різний об'єкт управління, повноваження та інструментарій
За джерелами інвестицій	Внутрішньофінансова, кредитна, бюджетна, ПІІ-орієнтована, змішана	Визначає структуру капіталу, ризики, умови залучення
За ставленням до ризику	Консервативна, помірна, агресивна	Від мінімізації до готовності приймати високі ризики заради надприбутків
За технологічним базисом	Екстенсивна, інтенсивна, інноваційна (AgTech), цифрова (Agriculture 4.0/5.0)	Обумовлює темпи зростання продуктивності та якість активів
За ціннісною орієнтацією	Профінансована, ESG-інтегрована, соціально-орієнтована	Від максимізації прибутку до балансу економічних, екологічних, соціальних цілей

Джерело: розроблено автором на основі [2; 4; 7]

Найбільш перспективним для сучасних умов (особливо з урахуванням євроінтеграційних вимог та кліматичних зобов'язань України) є поєднання *інноваційно-цифрового* та *ESG-інтегрованого* типів. Така гібридна стратегія дозволяє одночасно:

- підвищувати ефективність використання ресурсів (мінімізувати втрати, оптимізувати агротехнології);
- зменшувати екологічний слід (вуглецевий, водний, біорізноманітний);
- забезпечувати соціальну ліцензію на діяльність (розвиток сільських громад, прозорість ланцюгів постачання).

Для українського АПК вироблення та реалізація ефективної стратегії інвестиційного розвитку ускладнюються комплексом системних бар'єрів. Узагальнюючи результати досліджень [5; 6; 7], можна виокремити такі основні перешкоди:

1. *Інституційні*: незавершеність земельної реформи, нестабільність податкового та митного законодавства, корупція, низький захист прав інвесторів.
2. *Макроекономічні*: висока інфляція, обмежений доступ до довгострокового (понад 5 років) кредитування, дефіцит ліквідності, валютні обмеження.
3. *Воєнні*: фізичне знищення інфраструктури (зрошувальні системи, елеватори, склади, техніка), замінування земель, порушення логістичних ланцюгів (блокування портів), міграція робочої сили.
4. *Технологічні*: високий рівень зносу основних засобів (у тваринництві – до 70-80%, у рослинництві – 50-60%), технологічне відставання у переробці, низька цифрова зрілість малих та середніх господарств.

Попри значні виклики, український АПК зберігає високий потенціал завдяки родючим ґрунтам (чорноземи), вигідному географічному розташуванню, наявності кваліфікованих кадрів та потужній експортній орієнтації. У повоєнний період пріоритетними напрямками інвестиційної стратегії мають стати:

- Відновлення критичної інфраструктури: насамперед зрошувальних систем на півдні (втрачено до 70% зрошення), магістральних газо- та електромереж, логістичних хабів на західному кордоні.
- Техніко-технологічна модернізація на засадах Industry 4.0/Agriculture 4.0: безпілотна техніка, системи точного землеробства, цифрове управління ланцюгами постачання, що підвищить продуктивність на 20-30% при одночасному зниженні витрат ресурсів [2].
- Розвиток глибокої переробки: замість експорту зерна – виробництво борошна, круп, кормів, біопалива, харчових інгредієнтів, що дозволить збільшити додану вартість в 3-5 разів.
- ESG-трансформація та інтеграція в глобальні "зелені" ланцюги: сертифікація виробництва за міжнародними стандартами (GlobalG.A.P., Organic, FairTrade), участь у вуглецевих проектах, залучення "зелених" інвестицій.
- Державно-приватне партнерство в інноваціях: створення агротехнологічних кластерів, науково-виробничих центрів, венчурних фондів для підтримки аграрних стартапів.

Важливим науково-прикладним завданням є розробка методичного інструментарію оцінки інвестиційної привабливості не лише окремих підприємств, а й територіальних агропродовольчих систем з урахуванням специфіки повоєнного відновлення, що пропонується в роботах [7] як комплексний підхід.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки.

1. Стратегія інвестиційного розвитку АПК є багатокомпонентною категорією, що інтегрує цільові, ресурсні, інструментальні та інституційні складові. Її сучасне розуміння виходить за межі традиційного фокусу на максимізації прибутковості, включаючи соціальні, екологічні та технологічні аспекти.
2. Еволюція стратегій інвестиційного розвитку в АПК пройшла чотири етапи: ресурсно-орієнтований (1950-1980-ті), виробничо-модернізаційний (1990-ті – початок 2000-х), інноваційно-технологічний (2010-2020) та екосистемний (з 2020 року). Кожен етап характеризувався зміною пріоритетів, джерел та інструментів інвестування під впливом технологічних, економічних та інституційних чинників.
3. Сучасна типологія стратегій включає консервативний, екстенсивний, інтенсивний, інноваційно-технологічний, екосистемний (ESG-інтегрований) та інтеграційний типи. Найбільш перспективним для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності є поєднання інноваційно-технологічного та екосистемного підходів.
4. Для України формування ефективної стратегії інвестиційного розвитку АПК має враховувати специфічні виклики воєнного та повоєнного періодів. Пріоритетними напрямками є відновлення інфраструктури, техніко-технологічна модернізація на засадах Agriculture 4.0,

розвиток переробки та інтеграція в глобальні ланцюги постачання з дотриманням ESG-стандартів.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку методичного інструментарію оцінки ефективності різних типів стратегій та адаптацію світових моделей до умов постконфліктних економік.

Список використаних джерел

1. ANZ Bank. (2025). After the boom: How agriculture investors are reshaping strategies in a harder market. ANZ Food for Thought Spring 2025 Report.
2. Tusin, D. S. (2024). Strategic planning: attracting investments in agro-industrial enterprises. *Vestnik Universiteta*, (7), 132-140. <https://doi.org/10.26425/1816-4277-2024-7-132-140>
3. Yatsyshyn, G. Investment attractiveness of the agricultural sector Ukraine. Mykolayiv National Agrarian University.
4. Chubarkina, I. Yu. (2020). Improving the efficiency of the investment strategy of the development company. In *Advances in economics, business and management research: Proceedings of the International Scientific Conference "FarEastCon"* (Vol. 128, pp. 564-569). Atlantis Press.
5. Zubkov, R., Dubas, R., & Samofalova, M. (2025). Current priorities for improving the investment attractiveness of the agri-food sector of Ukraine. *Modeling the Development of the Economic Systems*, (1), 87-94. <https://doi.org/10.31891/mdes/2025-15-12>
6. Bezpyata, I. Investment policy of Ukraine in the agricultural sector. Mykolaiv National Agrarian University.
7. Grynchuk, V. (2025). Assessment of the investment attractiveness of agricultural enterprises. *Financial and Credit Systems: Prospects for Development*, 4(19), 57-67. <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2025-4-05>

References

1. ANZ Bank. (2025). After the boom: How agriculture investors are reshaping strategies in a harder market. ANZ Food for Thought Spring 2025 Report.
2. Tusin, D. S. (2024). Strategic planning: attracting investments in agro-industrial enterprises. *Vestnik Universiteta*, (7), 132-140. <https://doi.org/10.26425/1816-4277-2024-7-132-140>
3. Yatsyshyn, G. Investment attractiveness of the agricultural sector Ukraine. Mykolayiv National Agrarian University.
4. Chubarkina, I. Yu. (2020). Improving the efficiency of the investment strategy of the development company. In *Advances in economics, business and management research: Proceedings of the International Scientific Conference "FarEastCon"* (Vol. 128, pp. 564-569). Atlantis Press.
5. Zubkov, R., Dubas, R., & Samofalova, M. (2025). Current priorities for improving the investment attractiveness of the agri-food sector of Ukraine. *Modeling the Development of the Economic Systems*, (1), 87-94. <https://doi.org/10.31891/mdes/2025-15-12>
6. Bezpyata, I. Investment policy of Ukraine in the agricultural sector. Mykolaiv National Agrarian University.
7. Grynchuk, V. (2025). Assessment of the investment attractiveness of agricultural enterprises. *Financial and Credit Systems: Prospects for Development*, 4(19), 57-67. <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2025-4-05>

BARTETSKIY Andriy Yuriyovych,
postgraduate student, Bohdan Khmelnytskyi Cherkasy
National University, Cherkasy, Ukraine

ECONOMIC ESSENCE AND EVOLUTION OF INVESTMENT DEVELOPMENT STRATEGIES IN THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX

Introduction. The agro-industrial complex (AIC) is a strategically important sector of the national economy, ensuring food security, forming a significant share of export potential, and creating jobs in rural areas.

However, the current state of the AIC in Ukraine and many post-socialist countries is characterized by chronic underfunding, high depreciation of fixed assets, limited access to long-term credit resources, and low investment attractiveness for private capital. The key problem is the absence or imperfection of strategic management of investment policy at the level of both individual enterprises and regions and the state as a whole. This necessitates a systematic study of the economic essence and evolution of investment development strategies in the AIC to develop theoretical and methodological foundations for their formation in modern conditions.

Materials and Methods. *The study is based on a systematic approach to analyzing the evolution of investment strategies in the AIC. General scientific methods were used: theoretical generalization, analysis and synthesis, classification, comparative analysis, and historical method. The information base includes scientific publications of domestic and foreign authors, analytical reports, and materials from international financial institutions.*

Results. *The article reveals the economic essence of the investment development strategy of the AIC as a multi-component category that integrates target, resource, instrumental, and institutional components. Four stages of evolution of investment strategies in the AIC are identified and characterized: resource-oriented (1950s-1980s), production-modernization (1990s – early 2000s), innovation-technological (2010-2020), and ecosystem (from 2020). A typology of modern strategies is proposed, which includes conservative, extensive, intensive, innovation-technological, ecosystem (ESG-integrated), and integration types. Special attention is paid to the analysis of modern challenges and prospects for forming investment strategies in the AIC of Ukraine in the context of post-war reconstruction. The priority areas of investment strategy in the AIC of Ukraine include: restoration of destroyed infrastructure (irrigation systems, storage facilities, logistics hubs); demining of agricultural land; technical and technological modernization based on Industry 4.0; development of processing capacities to create added value; integration into global supply chains in compliance with ESG standards. Despite the challenges, Ukrainian agriculture demonstrates resilience and investment potential.*

Conclusions. *The conducted research allows us to conclude that the evolution of investment development strategies in the AIC is a natural process of adapting the agricultural sector to changes in the technological, economic, and institutional environment. The modern stage of evolution is characterized by a transition from strategies focused on maximizing profitability to ecosystem ESG-integrated strategies that combine economic efficiency with environmental sustainability and social responsibility. For Ukraine, forming an effective investment development strategy for the AIC should take into account the specific challenges of the war and post-war period. A comprehensive approach to assessing investment attractiveness, considering not only financial indicators but also innovation potential and support mechanisms, will facilitate capital attraction and modernization of the industry. Further research should be aimed at developing a methodological toolkit for assessing the effectiveness of different types of strategies and adapting global models to the conditions of post-conflict economies.*

Keywords: *investment strategy, agro-industrial complex, investment development, evolution of strategies, Agriculture 4.0, investment attractiveness.*

*Одержано редакцією: 15.11.2025
Прийнято до публікації: 29.11.2025*